یادداشت

سال سخت صنعت دامپروری

امین حسنی
فعال صنعت دامپروری

آمارهای منتشر شده در سطح بین‌الملل گویای این است که تولید شیر گاو در جهان در سال ۲۰۲۱ برابر با ۵۴۴ میلیون تن بود که این رقم در سال ۲۰۲۲ با رشدی اندک و در حد یک درصد همراه بوده است. البته این میزان رشد در سال‌های قبل نیز چندان جدی نبود و در سال‌های ۲۰۱۵ میلادی تا ۲۰۲۲ به طور کلی سرانه تولید شیر گاو دنیا از ۴۹۷ میلیون تن به ۵۴۴ میلیون تن رسیده و با شیبی ملایم همراه بوده است. اهمیت این موضوع زمانی بیشتر مشخص می‌شود که نقش مهم این ماده غذایی در سلامت را مدنظر قرار دهیم. اگرچه شیر در نهایت با تبدیل به محصولات دارای ارزش افزوده مضاعف و استفاده در صنایع تبدیلی می‌تواند منجر به تولید فرآورده‌های مهمی شود، اما یکی از اصلی‌ترین نقش‌های آن در بحث سلامت است که متأسفانه در این زمینه سرانه مصرف شیر در ایران حدود ۳۰ درصد پایین‌تر از میانگین جهانی است که حدود یک‌سوم کشورهای توسعه‌یافته تخمین زده می‌شود.

گزارش‌های سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد (FAO) در سال ۲۰۲۰ گویای آن است که از کل ۵۴۰ میلیون تن شیر تولیدشده در جهان، آمریکا با تولید ۱۰۱ میلیون تن شیر بزرگترین تولیدکننده و در بخش صادرات شیر کشور آلمان با صادرات یک میلیون و ۵۰۰ هزار تن بزرگترین صادرکننده شیر بوده، اما در این آمارها، ایران حداقل در میان ۱۰ کشور اول تولیدکننده و صادرکننده جایی نداشته است. بر اساس سیاستگذاری‌ها، تولید محصولات دامی به طور عمده از دهه ۷۰ مورد توجه جدی قرار گرفت و تا اوایل دهه ۹۰ نیز رشدی دو برابری را دنبال کرد و در نهایت به استناد آمارهای منتشر شده از سوی مرکز آمار در سال ۹۶ مقدار تولید شیر کشور ۷٫۶ میلیون تن و مقدار مصرف انواع شیر و فرآورده‌های لبنی در خانوار ۵/۴ میلیون تن بود. در سال ۱۳۹۷ میزان تولید شیر ۸٫۱ میلیون تن و مصرف انواع شیر و فرآورده‌های لبنی ۳٫۹ میلیون تن بود که نشان از سیر نزولی مصرف شیر در کشور دارد، موضوعی که مستقیماً به قدرت خرید مردم و شرایط اقتصادی جامعه وابستگی دارد. طی سال‌های گذشته از سال ۱۳۹۷ به بعد محصولات لبنی از ارز ترجیحی یا همان ارز ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی بهره می‌بردند، اما از اردیبهشت‌ماه سال گذشته به دنبال حذف ارز ترجیحی از نهاده‌های دامی اتفاقات خاصی در صنعت دامپروری کشور رخ داد و به دنبال افزایش چند برابری قیمت و هزینه‌های تأمین نهاده‌های دامی، فعالان این عرصه با چالش‌های متعددی مواجه شدند. اگرچه با حذف ارز ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی نرخ شیر خام از حدود ۶ هزار تومان به ۱۲ هزار تومان رسید، اما در سوی دیگر ماجرا این موضوع سبب افزایش جدی سهم نهاده‌های دامی از بهای تمام شده تولید شد؛ به گونه‌ای که هزینه‌های مربوط به این بخش از ۷۰ درصد تولید به ۸۵ درصد رسید.

در این میان، سیستم بانک‌ها نیز برای ارائه تسهیلات انقباضی بود و دریافت وام بانکی برای تأمین هزینه‌ها کاری دشوار و در مواردی حتی غیرممکن بود. با این وجود، سال ۱۴۰۱ گذشت و در سال ۱۴۰۲ به نظر می‌رسد دامپروری‌ها تا حدی خود را با شرایط تطبیق داده‌اند. از سوی دیگر، امسال حداقل از نظر تأمین خوراک مانند سال گذشته با افزایش شدید قیمت نهاده‌ها مواجه نبوده‌ایم و به نوعی می‌توان گفت قیمت‌ها تثبیت شده و این امر موجب می‌شود حاشیه سود شرکت‌های دامپروری مانند سال گذشته تحت‌الشعاع قرار نگیرد و تلاش شود بر اساس اهداف تعیین شده در برنامه هفتم توسعه سرانه تولید شیر کشور را از ۱۰ میلیون لیتر به ۱۷ میلیون ارتقا دهیم.

مدیرعامل ملارد شیر در گفت‌وگو با آتیه‌نو تشریح کرد

چالش‌ها و نقاط قوت صنعت دامپروری

گفت‌وگو

صنعت دامپروری کشور در سال‌های اخیر با چالش‌هایی از خشکسالی گرفته تا حذف ارز ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی دست‌وپنجه نرم می‌کند، اما با این وجود، برخی فعالان این صنعت تأکید دارند در صورت مدیریت منابع سود برخی شرکت‌های دامپروری به سود پتروشیمی‌ها نزدیک شده و در شرایطی که سود پتروشیمی‌ها به عنوان یکی از سودآورترین مجموعه‌های صنعتی حدود ۲۵ درصد بوده، سود برخی شرکت‌های دامپروری به ۲۴ درصد رسیده است. شرکت ملاردشیر (ملارد شهریار سابق) یکی از شرکت‌های قدیمی در حوزه دامپروری بود که با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در سال ۱۳۳۳ با بهره‌گیری از صد گاو مولد فعالیت خود را آغاز کرد. در سال‌های بعد ظرفیت واحد به تدریج افزایش یافت و در سال ۱۳۶۵ با ظرفیت ۲ هزار و ۲۷۲ رأس گاو و گوساله به تأیید سازمان دامپزشکی کشور رسید. در سال ۱۳۷۴ مدیریت این مؤسسه به شرکت سرمایه‌گذاری تأمین‌اجتماعی (شستا) تحویل داده شد و مؤسسه در سال ۱۳۸۱ به نام شرکت کشت و دامداری ملاردشیر تغییر نام داد و در نهایت در سال ۱۳۹۱ پس از احداث دامداری جدید در شهرستان نظرآباد، دام‌ها به استان البرز و شهرستان نظرآباد منتقل شد. در گفت‌وگویی با میثم امیرحسینی که حدود یک سال است به عنوان مدیرعامل این مجموعه فعالیت دارد به مرور وضعیت این کارخانه و شرایط کلی صنعت دامپروری پرداخته‌ایم که مشروح این گفت‌وگو در ادامه آمده است.

مهناز مهرداد
روزنامه‌نگار

کمی درباره فعالیت‌های اخیر و وضعیت مجموعه ملارد شیر توضیح دهید؟

ملارد شیر یک شرکت کشاورزی و دامپروری است که سایت اصلی آن در زمینی به مساحت ۲۰۰ هکتار در شهرستان نظرآباد واقع شده و از این فضا ۴۰ هکتار آن به دامپروری و ۱۶۰ هکتار به کشاورزی اختصاص دارد. این مجموعه با بهره‌مندی از ۶ هزار رأس گاو شیری که ۳ هزار رأس آنها مولد است، روزانه حدود صد تن شیر تولید کرده و به طور مستقیم برای ۲۰۰ نفر اشتغالزایی کرده است.

تولیدات این مجموعه در چه زمینه‌هایی است؟

محصولات ملارد شیر به سه حوزه شیر، محصولات دامپروری (گوشت) و کود (فرآوری کودهای شیمیایی و فروش آن به کشاورزان) تقسیم می‌شود.

درباره حجم تولید و فروش توضیح می‌دهید؟

تأمین خوراک یکی از چالش‌های مهمی است که در سال‌های گذشته مجموعه ما با آن مواجه بود و در برخی مقاطع این روند با کندی‌ها و نوساناتی همراه شد و روند تولید را با مشکلاتی روبه‌رو کرد. بر همین اساس تلاش کردیم خریدها و تأمین خوراک را منظم کنیم؛ چراکه نوسان جیره در نهایت موجب نوسان تولید می‌شود. اواخر مهرماه سال گذشته تولید روزانه شیر در کارخانه ملارد شیر حدود ۸۸ تن بود اما برخی موضوعات مانند نوسانات جیره این میزان را با تغییراتی مواجه می‌کرد؛ به همین دلیل ما از ابتدای کار بحث بازرگانی را نیز مدنظر قرار دادیم و تلاش کردیم با تأمین منظم خوراک، نقطه سفارش‌های کارخانه را از روز به هفته و ماه ارتقا دهیم و حال نیز به حدود سه ماه رسیده‌ایم که این روند باعث می‌شود تولید دارای یک روند ثابت و منظم شود و مسیری رو به رشد را دنبال کند. در سه ماهه اول امسال در قیاس با مدت مشابه سال گذشته شاهد رشد ۱۳ درصدی تولید بودیم که این رقم در آمار پنج ماهه اول سال جاری به ۱۶ درصد رسید. بدین‌ترتیب ما با خرید به موقع و تجمیعی خوراک به نوعی قیمت تمام شده خود را کاهش و سود مجموعه را افزایش دادیم و به همین دلیل در سه ماهه اول سال جاری در قیاس با مدت مشابه سال قبل از نظر سود عملیاتی شرکت با رشدی ۱۱۰ درصدی، از نظر سود خالص با رشد ۱۷۹ درصدی و از جنبه درآمد عملیاتی با رشد ۶۵ درصدی مواجه بودیم.

یکی از اتفاقات قابل توجهی که پس از حذف ارز ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی رخ داد این بود که با تغییرات صورت گرفته لازم بود سرمایه در گردش شرکت‌های دامپروری حدود پنج تا شش برابر افزایش یابد، در این میان هزینه تأمین خوراک نیز افزایش یافت و شرکت‌ها برای تأمین خوراک با قیمت مصوب از سامانه بازارگاه ملزم به پرداخت نقدی بودند اما به دلیل کمبود نقدینگی عملاً موفق به انجام این کار نشدند

البته در سه ماهه اول سال قبل بحث حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی را هم داشتیم...

بله و این مسأله چالشی بود که صنعت دامپروری در سه ماهه اول سال قبل با آن مواجه بود؛ چراکه با حذف ارز ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی تأمین مالی و سودآوری شرکت‌های فعال در این عرصه با مشکل جدی مواجه شد، اما با این وجود رشد سود سه ماهه اول سال جاری در قیاس قیاس با سه ماهه و شش ماهه اول سال گذشته قابل توجه است و در حالی که در شش ماهه اول سال گذشته حاشیه سود شرکت شش درصد بود، در سال جاری این عدد به ۱۰٫۱ درصد رسید و همچنان این حاشیه سود با توجه به اقدامات صورت گرفته؛ از جمله خرید خوراک و رشد تولید روندی صعودی دارد و سود خالص هر سهم نسبت به سال گذشته پنج درصد رشد داشته است.

درباره حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی گفتید. این مسأله چه تأثیری در صنعت دامپروری داشته است؟

یکی از اتفاقات قابل توجهی که پس از حذف ارز ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی رخ داد این بود که با تغییرات صورت گرفته لازم بود سرمایه در گردش شرکت‌های دامپروری حدود پنج تا شش برابر افزایش یابد، در این میان هزینه تأمین خوراک نیز افزایش یافت و شرکت‌ها برای تأمین خوراک با قیمت مصوب از سامانه بازارگاه ملزم به پرداخت نقدی بودند، اما به دلیل کمبود نقدینگی عملاً موفق به انجام این کار نمی‌شدند و این امر چالش‌های متعددی ایجاد می‌کرد. اکنون هم برای خرید خوراک‌هایی مانند ذرت، جو و سویا ما به سامانه بازارگاه مراجعه کرده و بر اساس قیمت مصوب این خوراک‌ها را خریداری می‌کنیم، اما برای خرید یونجه، ذرت علوفه‌ای، مکمل‌ها، پودر چربی و غیره قیمت ثابت و مصوبی وجود ندارد. این در حالی است که ما برای فروش شیر نیز ملزم به رعایت قیمت مصوب ۱۵ هزار تومانی هستیم و این امر موجب می‌شود ما در موارد متعدد برای خرید خوراک با افزایش قیمت‌ها مواجه شویم و نتوانیم در فروش محصول این افزایش قیمت را جبران کنیم. از سوی دیگر برخی خوراک‌ها وارداتی هستند و با نوسانات نرخ ارز هزینه‌های مربوط به تأمین آنها نیز افزایش پیدا می‌کند و حاشیه سود شرکت‌ها دستخوش تغییر می‌شود. علاوه بر اینها با حذف ارز ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی شرایط به سمتی رفت که در بسیاری موارد تأمین برخی اقلام مانند سویا دشوار شده و در سامانه بازارگاه به راحتی امکان تأمین آن وجود ندارد، به همین دلیل باید به بازار آزاد مراجعه کرد که آن هم دشواری‌ها خود را دارد و هزینه آن به مراتب بالاتر است. واردکنندگان خوراک نیز در موارد متعدد به دلیل مشکلاتی که دارند تولیدکننده را در شرایطی سخت قرار می‌دهند و از او می‌خواهند که از مدت‌ها قبل هزینه خرید را پرداخت کند و بر این اساس در مقاطع زمانی مختلف شاهدیم برای تأمین برخی انواع خوراک مانند سویا یا ذرت بازار سیاه ایجاد می‌شود.

با وجود مشکلاتی که بر سر راه تولید وجود دارد، برنامه‌های توسعه‌ای شما چیست؟

ما در کارخانه ملارد شیر دو پروژه طراحی کرده‌ایم که هر یک با ظرفیتی حدود ۶ هزار رأس دام در زمین‌هایی به مساحت ۶۰ هکتار در ملایر و گرمسار تعریف شده‌اند که برای ساخت دامپروری در ملایر مدت‌ها برای دریافت تسهیلات بانکی تلاش شد که این امر اجرای طرح را با وقفه مواجه کرد، اما در نهایت اکنون با کمک و حمایت هلدینگ صنایع عمومی تأمین به عنوان سهامدار عمده شرکت، استارت کار خورده و عملیات خاکی این طرح با هزینه‌ای حدود ۲۱ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان تا ۸۰ درصد تکمیل و وارد مرحله ساخت فونداسیون شده‌ایم که این مرحله نیز در حد ۶۰ درصد پیشرفت داشته و اکنون عملیات سوله‌سازی با برگزاری مناقصه ۴۰ میلیارد تومانی آغاز شده و بخش قابل توجهی از روند ساخت کارگاهی سوله‌ها به پایان رسیده و احتمالاً اوایل پاییز نصب آنها انجام شده و آبان‌ماه دام‌ها منتقل می‌شوند. البته به موازات این طرح‌ها دو پروژه هم در نظرآباد کلید خورده که یکی از آنها کارخانه خوراک‌سازی است که از مدت‌ها قبل مصوب شده بود و با تکمیل آن شاهد تولید روزانه ۱۵ تن کنسانتره خواهیم بود. این در حالی است که مصرف روزانه خوراک دام‌های ما در نظرآباد حدود ۱۹۰ تن است که از این میان حدود ۶۰ تن آن کنسانتره است. برای این طرح مناقصه‌ای به ارزش ۴۰ میلیارد تومان برگزار و این طرح در زمینی به مساحت حدود هزار متر آغاز شد و تاکنون حدود ۳۰ درصد تجهیزات و ۸۰ درصد سازه آن ساخته شده و تلاش می‌شود تا بهمن‌ماه سال جاری این طرح مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

همچنین با توجه به تراکم بالای مجموعه نظرآباد یک سالن ۳۰۰ رأسی نیز در مجاورت آن ایجاد می‌شود که این سازه نیز تاکنون با هزینه‌ای حدود ۱۰ میلیارد تومان پیش رفته و در مجموع حدود ۱۶ میلیارد تومان هزینه داشته است. طرح ایجاد تصفیه‌خانه فاضلاب سایت نظرآباد نیز این روزها در مرحله تحقیق قرار دارد. این مجموعه روزانه حدود ۲۵۰ هزار لیتر خروجی فاضلاب دارد و باتوجه به اینکه صنعت دامپروری جزو صنایع آلاینده محیط زیست به شمار می‌رود، می‌توان با سرمایه‌ای در حد ۴۰ میلیارد تومان این تصفیه‌خانه را ایجاد کرده و این کارخانه را از آلایندگی خارج کرد بخصوص که به دلیل خشکسالی و مشکل کم‌آبی بخشی از زمین‌های اختصاص یافته به کشاورزی نیز در این مجموعه بلااستفاده مانده و با تصفیه آب می‌توان از آن برای مصارف کشاورزی نیز بهره برد.

البته به غیر از این موارد برخی برنامه‌ها نیز برای آینده در دستور کار قرار گرفته و به عنوان طرح‌های آتی تعریف شده است. پس از برداشته شدن یارانه‌ها شرایط به سمتی رفت که سودآوری دامپروری‌ها تحت‌الشعاع قرار گرفته و به مراتب کمتر شد. اکنون ما ملزم به فروش شیر با قیمت مصوب هستیم، اما در خرید اقلام اساسی و مورد نیاز، هزینه‌های ما چندین برابر شده و به همین دلیل سود ملارد شیر به حدود شش درصد رسیده است. هرچند ما برای خروج از این چالش چند طرح تعریف کرده‌ایم تا با کمک آنها بتوانیم به سودآوری مضاعفی دست پیدا کنیم. یکی از این موارد آن است که برای خرید یکجا از منابع اصلی و دست اول تلاش کنیم تا هزینه‌ای بابت واسطه‌ها پرداخت نشود و در مواقع نیاز خود بتوانیم به طور مستقیم دست به واردات بزنیم. در این زمینه اکنون ثبت سفارش صورت گرفته و مجوزهای لازم برای دریافت ۶ هزار تن خوراک را دریافت کرده‌ایم تا بتوان از روسیه واردات مواد مورد نیاز را انجام دهیم و بدین‌ترتیب با کاهش قیمت تمام شده محصول، سود بیشتری حاصل شود. از سوی دیگر، در زمینه کشت فراسرزمینی نیز تحقیقاتی صورت گرفته تا در نقاطی که دسترسی مناسبی به منابع آبی وجود دارد به کاشت انواع محصولات غلات بپردازیم. در این زمینه نیز مذاکرات اولیه صورت گرفته و تلاش داریم این طرح را اجرایی کنیم. همچنین در برنامه‌ها دیده شده که از فروش شیرخام گذر کنیم و به سمت تبدیل شیر به محصولاتی با ارزش افزوده گام برداریم که با توجه به ظرفیت‌های موجود برای تولید شیرخشک صنعتی و محصولات لبنی در شرکت‌های دیگر از توان آنها استفاده کنیم. در این خصوص نیز مذاکراتی صورت گرفته و در زمینه پروار دام‌ها نیز تلاش داریم شرایطی ایجاد کنیم که به جای فروش گوساله‌های نر، آنها را برای مدتی نگهداری و به اصطلاح پروار کنیم و چرخه را کامل کنیم. به عبارت دیگر، تلاش داریم در حوزه‌های مختلف از تأمین مواد اولیه تا تولید و فروش و توزیع نهایی وارد فرایند شویم.

در حوزه گوشت یا دام وضعیت شما چگونه است؟

در مجموعه ما در سال حدود ۳ هزار رأس گوساله متولد می‌شود که از این میان حدود نیمی از آنها نر هستند که اگر آنها را پروار کنیم توان تولید سالانه ۵۰۰ تا ۶۰۰ تن گوشت را داریم که این طرح نیز در آینده قرار است عملیاتی شود، اما در حال حاضر تقریباً پس از حدود سه ماه گوساله‌های نر به فروش می‌رسند.

می‌گویند صنعت دامپروری در موارد متعدد به سودی ۲۴ درصدی دست یافته و این در حالی است که سود شرکت‌های پتروشیمی در حد ۲۵ درصد بود. این حجم سودآوری از نظر شما تا چه حد قابل دسترسی است؟

اگر شرایط مهیا باشد دسترسی به این سود و حتی ارقامی بالاتر از آن برای شرکت‌های دامپروری عملی است، اما لازمه این کار این است که شرایط مهیا باشد، در این صورت حتی ممکن است بتوان حاشیه سود را به بیش از این میزان هم رساند، اما برای تحقق این هدف لازم است زنجیره تکمیل باشد و از تأمین مواد اولیه تا توزیع نهایی در داخل مجموعه صورت گیرد.

پس از برداشته شدن یارانه‌ها شرایط به سمتی پیش رفت که سودآوری دامپروری‌ها تحت‌الشعاع قرار گرفت و به مراتب نیز کمتر شد

به عنوان سؤال آخر با توجه به اینکه کشور در شرایط خشکسالی قرار دارد، وضعیت صنعت دامپروری را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

پرورش گاو شیری از جمله صنایع آب‌بر است، اما با توجه به اینکه گوشت و شیر هر دو از کالاهای اساسی مورد نیاز مردم محسوب می‌شوند، لازم است این صنعت مورد حمایت قرار گیرد تا ما در زمینه تأمین مایحتاج اساسی مردم دچار مشکل نشویم. همین حالا هم در شرایط کم‌آبی، ما اولویت را از میان کشاورزی و دامداری به دام می‌دهیم. البته باید به این نکته نیز اشاره کنم که ما روزانه حدود ۷۵۰ هزار لیتر مصرف آب داریم و برای تولید شیر، هر رأس دام نیاز به مصرف روزانه حدود ۲۰۰ تا ۲۵۰ لیتر آب دارد. در زمینه خوراک دام نیز اکنون تأثیرات کم‌آبی و خشکسالی دیده می‌شود و در تولید مواردی مانند یونجه که حتماً باید به شکل آبی کشت شود و امکان کشت دیم آن وجود ندارد، ما با چالش‌هایی مواجه هستیم، بر همین اساس به شیوه‌هایی مانند کشت فراسرزمینی فکر می‌کنیم.